

Załącznik nr 2

dr Grzegorz Trościński
gtroscinski@interia.pl
tel. 885 301 095
Zakład Literatury Staropolskiej
i Polskiego Oświecenia
Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa
Wydział Filologiczny
Uniwersytet Rzeszowski
al. Rejtana 16 c, 35-959 Rzeszów

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko:

Grzegorz Trościński

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

- **1996, magister filologii polskiej**, na podstawie rozprawy: *Parafrazy psalmów pokutnych w liryce XVII wieku*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Humanistyczny, promotor: prof. dr hab. Stefan Nieznanowski
- **2002, doktor nauk humanistycznych**, na podstawie rozprawy: *Wczasy wielkiego człowieka. Studium o poezji Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, promotor: prof. dr hab. Stefan Nieznanowski, recenzenci: prof. dr hab. Halina Wiśniewska (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), prof. dr hab. Mirosław Korolko (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/ artystycznych:

- **01.10.1996 – 16.02.2003**, asystent, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu, Wydział Humanistyczny, Zakład Filologii Polskiej

- **17.02.2003 - 30.09.2007**, adiunkt, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu, Wydział Humanistyczny, Zakład Filologii Polskiej
- **01.10.2010 – 30.09.2017**, adiunkt, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Polskiej, Zakład Literatury Staropolskiej i Polskiego Oświecenia
- **01.10.2017 – 31.12.2018**, starszy wykładowca, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Filologiczny, Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa, Zakład Literatury Staropolskiej i Polskiego Oświecenia
- **01.01.2019 – obecnie**, adiunkt w grupie badawczo-dydaktycznej, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Filologiczny, Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa, Zakład Literatury Staropolskiej i Polskiego Oświecenia

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/ artystycznego,

Monografia: Okolicznościowa poezja polityczna okresu bezkrólewia po śmierci Jana III Sobieskiego

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy),

Grzegorz Trościński, *Okolicznościowa poezja polityczna okresu bezkrólewia po śmierci Jana III Sobieskiego*, Rzeszów 2019, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, ISBN 978-83-7996-663-9; recenzent wydawniczy: prof. dr hab. Maria Wichowa

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Praca wskazana jako osiągnięcie habilitacyjne stanowi pierwszą próbę monograficznego ujęcia problematyki okolicznościowej poezji politycznej okresu bezkrólewia po śmierci Jana III Sobieskiego. W historii Polski było to najdłużej trwające *interregnum* i w związku z tym wydało obfity plon wypowiedzi wierszem i prozą. W studiach nad dawnym okolicznościowym piśmiennictwem politycznym wyraźnie widać lukę badawczą w obrębie okresu bezkrólewia po śmierci Jana III, jak i czasów saskich. Dotychczasowe edycje okolicznościowych wierszy politycznych (np. J. Czubka, J. Nowaka-Dłużewskiego, P. Borka, R. Krzywego), oraz ujęcia monograficzne (np. J. Nowaka-Dłużewskiego, E. Kotarskiego, P. Borka, M. Kurana) koncentrowały się na stuleciach XVI i XVII oraz epoce oświecenia (np. B. Wolskiej, K. Maksimowicz, W. Kaliszewskiego), pomijając interesujący mnie okres. Jedynie monografia satyry czasów saskich P. Buchwald-Pelcowej wprowadza przegląd okolicznościowych wierszy bezkrólewia 1696-1697. Badaczkę jednak interesowały te utwory jedynie pod kątem satyryczności. Książka, której dotyczy niniejsze omówienie, ma tym samym na celu wypełnienie luki w zakresie rozpoznania litterariów z *interregnum* po śmierci Jana III i dokonanie jak najbardziej pełnego ich opisu pod względem historycznym, funkcjonalnie politycznym, propagandowo-agitacyjnym, a więc retorycznym i komunikacyjnym (komunikacji literackiej i społecznej). Celem monografii było określenie znaczenia okolicznościowej poezji politycznej w dyskursie politycznym i społecznym, ukazanie roli, jaką odegrała ta literatura w propagandowej walce politycznych frakcji, odpowiedzenie na pytania, jakimi środkami posługiwali się twórcy w konstruowaniu retorycznej perswazji, jaki był stopień oddziaływania na omawiane wiersze paradygmatów inwencyjnych i kompozycyjnych oraz argumentacyjnych, typowych dla trzech rodzajów retorycznych, jakie gatunki, strategie komunikacyjne wykorzystywano w dialogu nadawcy ze szlacheckim odbiorcą. Praca wpisuje się w ciąg badań nad okolicznościową poezją polityczną i stanowi - w zamyśle ogólnym, tylko chronologicznym (metodologia bowiem zastosowana w omawianej książce została unowocześniona) - kontynuację studiów nad tą dziedziną staropolskiego piśmiennictwa, które prowadził J. Nowak-Dłużewski, kończąc swoje dzieło życia na monografii okolicznościowej poezji politycznej okresu panowania „dwóch królów rodaków”, czyli Michała Korybuta i Jana III. Bez monografii poświęconej bezkrólewiu 1696-1697 trudno byłoby objąć naukowym oglądem okolicznościowe piśmiennictwo polityczne okresu panowania Augusta II Sasa, w którym zauważa się wiele odniesień do omawianego *interregnum*.

W pracy wykorzystano przeszło 200 tekstów, w tym ponad 180 stanowią wiersze polityczne będące podstawą materiałową monografii. Zostały one wydobyte przeważnie z rękopisów i kilku ulotnych okolicznościowych druków (kilka opublikowano współcześnie, jak utwory S.H. Lubomirskiego, W.S. Chrościńskiego i J. Boczyłowica). Materiał literacki pochodzi z ponad 60 rękopisów. Ten bogaty zbiór literacki należało, w pierwszej kolejności, odpowiednio usystematyzować

pod względem tematycznym i chronologicznym, przeprowadzić badania interdyscyplinarne, a więc odczytać utwory w kontekście historycznym, określić, jakie wydarzenie, czyli okoliczność, legła u genezy tych wierszy, sprowokowała okolicznościowego wierszopisa do wypowiedzenia się na bieżący temat. Celem więc, niejako niższego rzędu wobec analizy literackiej i retorycznej, było odczytanie politycznych aluzji, które zdeterminowały semantykę politycznych tekstów, przyjrzenie się wielopiętrowym odniesieniom do rzeczywistości pozaliterackiej, co było niezbędne w przyporządkowaniu badanego materiału do wydarzeń i problemów bezkrólewia. Objasnienie hiperaluzyjności było niezbędne w określeniu problematyki utworów. Mając na uwadze współczesną metodologię, omówiono propagandowo-agitacyjne funkcje, jakie pełniły te utwory w komunikacji społecznej. Odsłonięto strategie perswazyjne i retoryczną genologię oraz wpływ rodzajów retorycznych na kompozycję, stosowane przez autorów rozwiązania z zakresu *inventio* i *elocutio*. Precyzyjnie prześledzono argumentację i pozostające w jej służbie chwyt perswazyjne, demagogiczne, manipulację dokonywaną często przy pomocy różnorodnych środków należących do szeroko pojmowanej amplifikacji. Kolejnymi celami było ujawnienie artystycznego opracowania tej poezji, konceptystycznych rozwiązań, schematów typowych dla tego rodzaju piśmiennictwa.

Analizy utworów wymagały komparatystycznego ujęcia prowadzącego do pogłębionego rozpoznania komunikacji literackiej i, nierozłącznie z nią związanej poprzez kontekst historyczno-polityczno-socjologiczny, komunikacji społecznej. Wiążące były w tym względzie ustalenia K. Maliszewskiego. Wiersz polityczny musi być widziany jako swoisty rodzaj komunikatu, w którym dokonuje się transmisja poglądów i opinii kształtujących propagandę i agitację. Pracy towarzyszyły ustalenia M. Głowińskiego odnośnie komunikacji literackiej i społecznej. Na tym bowiem gruncie możliwe jest łączenie starszych i nowszych metodologii. Wiersz polityczny jako wypowiedź publicystyczna jest elementem komunikacyjnej społecznej sytuacji. Jest istotny jako element dyskursu literackiego, ale i społecznego. W komunikacji literackiej jako jednej z form komunikacji społecznej, jak pisze M. Głowiński, „elementy społeczne i historyczne stanowią jej składnik immanentny. Nie są sprawą tylko genezy i funkcjonowania dzieła, są formą i składnikiem jego egzystencji”.

Kompozycja pracy wskazanej jako osiągnięcie habilitacyjne podporządkowana została głównym tematom *interregnum*, czyli wydarzeniom historycznym wyznaczającym bieg bezkrólewia, które wydały znaczący ilościowo plon okolicznościowych wierszy politycznych, oraz głównym bohaterom starań o polski tron. To znany w badaniach nad okolicznościową poezją polityczną sposób organizacji materiału. Odpowiada on bowiem podstawowym determinantom tego typu piśmiennictwa, a więc politycznym okolicznościom. Pierwsze trzy rozdziały dotyczą chronologicznych etapów bezkrólewia - od śmierci Jana III przez sejm kon-

wokacyjny do zawiązania i przebiegu działań konfederacji wojskowych w Koronie i na Litwie. Kolejne cztery rozdziały poświęciłem omówieniu wierszy elekcyjnych towarzyszących kandydatom do korony, odpowiednio: rodzinie Sobieskich, Franciszkowi Ludwikowi de Conti, elektorowi saskiemu Fryderykowi Augustowi oraz pomniejszych pretendentom polskim i obcym.

W rozdziale pierwszym pt. „Prawdziwie w żelaznym wieku nieustannych wojen pan złoty”. Wierszowane funeralia po śmierci Jana III Sobieskiego zaprezentowane zostały i omówione utwory, które powstały na okoliczność królewskiej śmierci. Wiersze polsko- i łacińskojęzyczne przedstawiono na tle wypadków rozpoczynającego się właśnie bezkrólewia. Główny zrząd tekstów zanalizowanych w tym rozdziale stanowią utwory poświęcone zmarłemu monarsze powstałe bezpośrednio po jego zgonie oraz fragmenty wierszy politycznych, w których przywołana została postać Jana III funkcjonująca już w propagandowo-agitacyjnych wypowiedziach, kiedy starania o koronę wchodziły w fazę decydującą. Postać zmarłego króla wykorzystywana była wówczas jako wzmocnienie argumentacji za lub przeciw danemu kandydatowi, którego prezentowano z kontekście negatywnych lub pozytywnych cech Sobieskiego. Omówiono zachowane rękopiśmienne i drukowane świadectwa przebiegu uroczystości żałobnych w Krakowie, Toruniu i Gdańsku, przywołano inskrypcje towarzyszące wzniesionym *castrum doloris*, rozważono przyczyny niedostatecznej ilości pośmiertnych laudacji i ich zakresu, czyli w jakim stopniu prawdopodobieństwa utwory wydrukowane po wielu latach od śmierci monarchy np. w zbiorach różnorodnych litterariów J. Boczyłowica i J. K. Rubinkowskiego pochodzą z czasu bezkrólewia i podlegają kryterium okolicznościowości. Kwerenda w zasobach rękopiśmiennych wykazała, że niektóre z tych utworów, dotyczy to łacińskich epitafiów napisanych stylem elogijnym, powstały w okresie omawianego bezkrólewia. Znikomą ilość wierszowanych funeraliów należy widzieć w przeniesieniu uwagi okolicznościowych twórców na inne tematy bezkrólewia, wydarzenia bowiem rozgrywały się niezwykle dynamicznie.

Żałobna poezja okolicznościowa powstała po śmierci Jana III nie wydała utworów o wyjątkowej skali artyzmu. Przeważają epitafia w formie napisów elogijnych, łacińskie i polskie epitafia, inskrypcje żałobne, sporadycznie epicedia łacińskojęzyczne. Widoczne są w nich schematy typowe dla retorycznego rodzaju popisowego oraz konwencjonalne rozwiązania epitafijno-epicedialne z rozbudowaną warstwą laudacyjną i konsolacyjną, a ograniczoną komploracyjną. Elogijne epitafia należące do panegirycznej odmiany *elogium lugubre* prezentują konwencjonalne rozwiązania. Zawierają typowe dla tego gatunku antytezy, paradoksy, elipsy stanowiące podstawę konceptu. Autorzy zastosowali różnorodne chwytły, które służą

przyciągnięciu uwagi potencjalnych odbiorców. Przykładowo, retardują ujawnienie osoby zmarłego, eskalując jednocześnie ciekawość odbiorcy, co jest typowe dla *epitaphium aenigmaticum*. Zgodnie jednak z celem inskrypcji nagrobnych ich autorzy realizują pochwałę osoby i czynów Jana III. Zaważyło to na ujęciach hiperbolizujących, poszukiwaniu wykwintnych komplementów, przy czym dość zdawkowo przywołano perspektywę genealogiczną, która służyła dowartościowaniu bohatera panegiryku. Wizerunek Sobieskiego podporządkowany został toposowi *fortitudo et sapientia*. Berło i miecz oraz korona i hełm to symbole, w których skupia się prezentacja króla - monarchy i wojownika. Takiemu ujęciu towarzyszyło, co typowe dla epitafium sarmackiego, podkreślanie zaangażowania zmarłego w sprawy publiczne. Antykizujący kostium literacki znamionował wielkość postaci Jana III. Spośród wszystkich wierszowanych funeraliów wyróżnia się artystycznym poziomem *Ostatnie vale synom koronnym...* J. Boczyłowica, w którym, dzięki zabiegowi prozopopei, autor uzyskał szczerą lirycznego wyznania, realizując jednocześnie pochwałę wodza i władcy. Przypuszczam, że spod pióra tego poety mógł wyjść cykl funeralnych kondolencji pt. *Gazety z różnych państw funebralne elogia głoszące...* Wszystkie realizują w sposób modelowy schemat epigramatu żałobnego składającego się z części informacyjnej, lamentacyjnej, laudacyjnej oraz konsolacyjnej i zakończonego epitafijną sentencją. Utwory potwierdzają dobrą znajomość u autorów zaleceń genologicznych i taksonomicznych, które wykładano w podręcznikach poetyki i retoryki. Wiersze żałobne poświęcone Janowi III udowadniają również, że dla staropolskich autorów aspekt komunikacyjny był niezwykle istotny. Parenetyczne modele sarmackie stanowiły płaszczyznę dialogu autorów z sarmackim odbiorcą, który oczekiwał realizowania odpowiednich paradygmatów należących do obszaru idei właściwych sarmackiemu światopoglądowi.

Rozdział drugi „Nie mówić, ale płakać, by potrzeba”. *Poezja polityczna sejmu konwokacyjnego* poświęcony został okolicznościowej poezji politycznej pierwszego sejmu bezkrólewia. Tematycznie związana jest ona z zaledwie kilkoma wydarzeniami. Należą do nich problem wykluczenia Sobieskich od kandydowania do polskiego tronu, wymuszenie na królowej opuszczenia Warszawy na okres sejmów konwokacyjnego i elekcyjnego, następnie związana z tym protestacja posła braclawskiego M. Kordysza oraz bezprecedensowe zerwanie konwokacji. Twórczość ta uwikłana jest w walkę dwóch największych stronnictw politycznych, czyli regalistów i tzw. malkontentów. W wierszach propagujących ekskluzję „Piasta” widać wyraźnie, że nie tyle obawiano się któregoś z potomków Sobieskiego, co ponownej obecności w polityce królowej-wdowy, której stawiano liczne zarzuty. Z kręgu regalistów z kolei wychodziły apologie Marii Kazimiery, w których wyraźnie strategia probatywna oparta została o schematy typowe dla *genus iudiciale*. Często tok apologetyczny przechodzi w refu-

tacyjny, a utwór staje się zjadliwym paszkwilem. W ten sposób początkowe liryczne lamentacyjne partie monologu Marii Kazimiery tracą na rzecz retoryczności, a utwór, podobnie jak wiele wierszy, staje się w swej genologicznej strukturze heterogeniczny. Protestacja M. Kordysza domagającego się usunięcia królowej z Warszawy zaowocowała interesującą kolekcją łacińskich i polskich anagramów i epigramatów wykorzystujących za podstawę nazwisko pośła braclawskiego. Poeta oparł grę z czytelnikiem na popularnych w kręgu poezji okolicznościowej asocjacjach onomastycznych (*allusio ad nomen et cognomen*). One to, będąc nośnikami ironii, sarkazmu podpowiadały odbiorcy skojarzenia z imieniem czy nazwiskiem osoby atakowanej, co było niezwykle przydatne w czasie wzmożonej agitacji i propagandy. Autor, prowadząc grę z czytelnikiem i wciągając go stopniowo w inwencyjną zabawę słowną, przemycił negatywne wartościowanie. Wszak to aksjologia wspomagająca przekonanie odbiorcy przez zalecanie i odradzanie stanowi cel działań twórców. Konceptystyczne wariacje prowadzą do semantycznych napięć w obrębie leksyki. Stąd poszukiwanie nowych rozwiązań - neologizowanie mające wywołać zdumienie odbiorcy nad tak oryginalną transformacją nazwiska. Kolekcja ta pokazuje, jak twórcy wykorzystywali w propagandzie elekcyjnej sprawdzone schematy literackie, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom odbiorców. W podobnym celu wykorzystane zostały konwencje arkadyjskie w wierszu napisanym na okoliczność powrotu Marysienki z Bielan do Warszawy.

Kolejną grupę tekstów omówionych w tym rozdziale tworzą wiersze będące reakcją na zerwanie konwokacji przez pośła Ł. Horodyńskiego. Przyjęły one postać lamentu Matki Ojczyzny i Wolności. W utworach dominują ujęcia satyryczne. Zło polityczne interpretowane jest jako zło moralne. Degrengolada sejmowa skutkująca destabilizacją, anarchią i niszczeniem prawa ukazana została przy pomocy hypotypozy, środka często stosowanego w omawianej twórczości. Unaocznienie połączone z hiperbolizacją opisywanych zjawisk służyło wyrazistości perswazyjnej, a poza tym przekładało ideowe abstrakty na konkretne wyobrażenia. Doszły też do głosu idee towarzyszące refleksji polityczno-historycznej od kilku dziesięcioleci, m. in. degeneracyjna koncepcja dziejów Rzeczypospolitej, która równowazona jest providencjalizmem. W tych utworach zauważyć można heterogeniczność gatunkową, lamentacja bowiem zmienia się w agitacyjny polityczny pamflet, np. w utworze W. S. Chrościńskiego. Przy okazji analizy lamentów rozważony został ich komunikacyjny literacko i społecznie walor, co widoczne jest szczególnie już w samym wyborze prozopoei.

Trzeci rozdział pracy noszący tytuł *Hannibal ad portas. Czas konfederacji wojskowych w Koronie i na Litwie w zwierciadle poezji okolicznościowej* poświęcony został wier-

szom związanym z kolejnym ważnym problemem bezkrólewia - konfederacjami wojskowymi w Koronie i na Litwie. Oprócz prześwietlenia historyczno-politycznych treści wpisanych w okolicznościowe teksty, funkcji, jakie te utwory pełniły w politycznej propagandzie, odsłonięcia strategii perswazyjnych, jakimi posługiwali się autorzy i jakie schematy literacko-retoryczne wykorzystywali, celem analiz było również zbadanie czy twórcy nawiązywali do utworów z przeszłości. Sięgnęli oni do czasów Związku Święconego i dwóch trawestacji średniowiecznego hymnu *Dies irae*, które wówczas powstały. Wierszy broniących praw konfederatów do występowania przeciw Rzeczypospolitej nie powstało wiele. Stanowią one wymowną dysproporcję wobec tekstów atakujących bunt i piętnujących jego fatalne skutki. Wśród utworów atakujących związki przeważają paszkwile, których podstawą są powtarzane wielokrotnie skojarzenia z nazwiskami głównych bohaterów politycznych i militarnych działań: M. Baranowskiego, G. Ogińskiego, S. Jabłonowskiego oraz z herbami, np. Junoszą prymasa M. Radziejowskiego. Ataki na Baranowskiego wywoływały responsy jego adherentów, w których zarzuty interpretowano jako zalety, a tchórzostwo zastępowano heroiczną perspektywą sławy. Deheroizacja była częstym sposobem deprecjonowania postępków zbuntowanego wojska. Na jej użytek autorzy tworzyli heroikomiczne obrazy żołnierzy, którzy w czasie zdobywania miast polegli od dzbana. W tej konwencji opisany został przebieg litewskiego sejmiku oraz obrona konfederatów w Brześciu. Atakom wymierzonym w buntowników towarzyszyły wulgarne inwektywy, adekwatne do nastrojów społecznych. To oczywiście zamierzony zabieg. Eskalowanie zbiorowych emocji należało do istotnych składników agitacji. Używanie najniższych regestrów języka było też świadomym zabiegiem komunikacyjnym. Autorzy odczytywali społeczne nastroje i nadawali im stylistyczny kształt, a zaznaczyć należy, że wojska, przede wszystkim koronne, dawały się we znaki wszystkim warstwom społecznym. Wiersze powstałe w związku z konfederacjami ukazują wiele politycznych napięć na linii: konfederaci - hetmani, regaliści - malkontenci, konfederaci koronni - konfederaci litewscy. W związku z wcześniejszym rozwiązaniem konfederacji litewskiej powstało wiele utworów, w których przedstawiciele zbuntowanego wojska w Koronie zarzucali Litwinom zdradę konfederackich ideałów. Wiele paszkwili skierowanych było przeciw litewskim oligarchom, ale też litewskiemu stronnictwu regalistów. Szczegółowej analizie poddany został najobszerniejszy utwór tego okresu - *Templum Pacis*, powstały po rozwiązaniu konfederacji wojskowej w Koronie w maju 1697 r. Omówiono strukturę alegorycznej świątyni pokoju oraz znaczenie i konteksty umieszczonych w niej artefaktów. Nadawca dokonujący przed czytelnikiem opisu budowli spełnia funkcję przewodnika wtajemniczonego w wiedzę o alegorycznych znaczeniach. Utwór będący spektakularnym fajerwerkiem propagandowo-agitacyjnym głosi ideały szla-

ckiego republikanizmu: zgody, jedności i wolności. Jest również paszkwilem wymierzonym w stronnictwo francuskie i jego reprezentantów.

Rozdział czwarty pt. *Sobiescy w walce o koronę* dotyczy utworów związanych z rodziną zmarłego króla i jej stronnictwem promującym Jakuba Sobieskiego. Celem tego obszernego rozdziału był badawczy ogląd utworów będących zarówno wyrazami poparcia, jak i wrogości względem Sobieskich. Interesowało mnie odtworzenie klimatu publicznej dyskusji, dynamiki i skali walki politycznej oraz zabiegów typowych dla przedwyborczej akcji zalecania i odradzania kandydatury królewskich potomków. Omówiłem znaczenie plotki jako sprawnego narzędzia do wzbudzania fermentu i ciekawości w relacjach nadawczo-odbiorczych. Oprócz Jakuba, pojawiają się również w publicznym dyskursie jego młodsi bracia - Aleksander i Konstanty, co było efektem skomplikowanych strategii propagandy i dezinformacji służącej wrogom Sobieskich - malkontentom. Ogromny udział w rozgrywkach elekcyjnych miała Maria Kazimiera, której działania determinowały obraz stronnictwa i wpływały na tematykę okolicznościowych wierszy. Wiele z utworów poddanych analizie w niniejszym rozdziale powstało w związku z osobą i działaniami królowej. Z powyższych względów rozdział czwarty podzielony został na trzy podrozdziały: *„Ma wymalowane na twarzy wykluczenie od korony”*. *Kandydatura Jakuba Sobieskiego w wierszach elekcyjnych*; *Debetur utriusque corona. Aleksander i Konstanty Sobiescy w okolicznościowych wierszach bezkrólewia* oraz *„Czas by też już tych fochów, Marysienko, poprzestać”*. *Polityczna muza wobec działań Marii Kazimiery*.

Pierwszy z wymienionych podrozdziałów rozpocząłem od szczegółowego nakreślenia historycznych kontekstów, w których funkcjonowała postać najstarszego królewicza jako kandydata do korony. Przywołałem opinie o królewiczu, jakie formułowali współcześni o nim, co było niezbędnym kontekstem w zrozumieniu argumentacji przeciw Jakubowi w wierszach powstałych w kręgu jego adwersarzy i napisanych względem nich apologii. Ze względu na fakt, że utwory związane z Jakubem były usiane aluzjami do skandali w rodzinie królewskiej, wydarzenia te i plotki o nich zostały w tej części pracy szczegółowo omówione. Działanie to uznałem za konieczne dla unaocznienia skomplikowanej warstwy aluzyjnej, jaką operowali autorzy tych tekstów. Analizie wierszy towarzyszą też odwołania do paszkwili prozatorskich i parodii sumariuszy teatralnych wymierzonych przeciwko królewiczowi Jakubowi. Tworzyły one bowiem wspólnie z utworami wierszowanymi klimat wrogości wobec kandydata i były skuteczną bronią przeciw niemu. Wspólną cechą tych tekstów była strategia ukazywania Jakuba jako wroga szlacheckich wartości i zdrajcę, który dla osiągnięcia partykular-

nych celów gotów byłby oddać część polskich ziem obcym potęgom. Utwory o takim zapleczu argumentacyjnym prowokowały do refutacji i apologii.

Wiersze towarzyszące kandydaturze Jakuba nie wyróżniają się poziomem artystycznym, jednak ich duża frekwencyjność w szlacheckich sylwach dowodzi ich znacznej popularności w tym czasie. W wierszach towarzyszących kandydaturze najstarszego Sobieskiego zaobserwować można dwie tendencje propagandowo-agitacyjne realizujące w różnorodnych odsłonach retoryczne *suassio* i *dissuasio*. Służyły temu zarówno wartościujące paralele historyczne, jak i biblijne oraz mitologiczne, a także zarówno argumenty racjonalne, jak i demagogiczne hiperbolizacje. Dominują paszkwile nad panegirykami, co tłumaczyć należy brakiem dbałości o zorganizowanie odpowiedniego kręgu literackich agitatorów, wypowiadających się w imieniu politycznego stronnictwa. W wierszach zalecających kandydaturę królewicza ukazywano go jako spadkobiercę sławy ojca i jego godnego następcę. Sakralizowano przy tym obu, stosując znamienne paralele biblijne. Historia wielkiego zwycięstwa pod Wiedniem służyła jako argument przemawiający za heroizmem Jakuba, czemu towarzyszyły panegiryczne hiperbolizacje. Argumentację wzmacniano dodatkowo ukazywaniem rozległych koneksji z dworami europejskimi, ostrymi antynomiami swojskości i cudzoziemskości. Amplifikowano argumentację obrazowymi (umiejętnie posługiwano się hypotypozą) odwołaniami do czasów piastowskich i osoby protoplasty, którego wcieleniem i figurą miał być Jakub, oraz wizją powrotu złotego wieku. Konwencjonalnie, szczególnie w sytuacji kiedy przeciwnikiem Polaka stawał się Francuz, amplifikowano argumentację obrazami orła pokonującego Galla-koguta. Panegiryczne ujęcia towarzyszące utworom popierającym Jakuba wspierały się na dobrze znanych z literatury dydaktycznej parenetycznych wzorcach władcy i rycerza, odpowiadających sarmackiemu etosowi obywatelskiemu i rycerskiemu. Autorzy znakomicie posługiwali się tymi skostniałymi chwytami. W ten sposób komunikacja literacka przenoszona była na poziom komunikacji społecznej, gdyż wizerunek królewicza był tak modelowany, by odpowiadał oczekiwaniom sarmackich wyborców. Ta istotna kwestia posiada w pracy bogatą dokumentację. Idealizacji osoby Jakuba towarzyszyła pespektywa providencjalna i specjalne przesłanie o wybraństwie uzasadniane interpretacją imienia, znakami Opatrzności i odniesieniami do Biblii. Realizowano to w anagramach, np. „Jakub - Jak Bóg”, „Iacobus - Jak Iob” i towarzyszących im epigramatach, starając się ocieplić wizerunek królewskiego syna, zasugerować ukryte sensy tkwiące w imieniu i wciągnąć odbiorcę w atrakcyjną asocjacyjną grę.

Dużą grupę tekstów stanowiły utwory, najczęściej epigramaty, nawiązujące do niezwykle popularnej elekcyjnej przepowiedni. Według niej następcą Jana III, nazywanego w profesji „Manus congregatorum”, będzie monarcha kryjący się pod zagadkową nazwą

„Diversicolor”. Prococtwo nawiązujące do schematu przepowiedni świętego Malachiasza, przypisywane w rękopisach Janowi Retykowi lub Stanisławowi Reszce, stanowiło z jednej strony interesujący sposób prezentacji kandydata, z drugiej stwarzało możliwość gry z czytelnikiem. Teza o „różnobarwności” pretendenta wyzwalała inwencję twórców do poszukiwań w kandydacie odpowiednich znaków potwierdzających *diversicoloritas*, pozwalała im na łączenie sprzecznych elementów, toteż paradoks stawał się podstawą konceptu. W przypadku Jakuba eksponowano elementy tak, by ukazywać go jako kandydata-„Piasta” i jednocześnie Europejczyka. Pozwoliło to na wyodrębnienie specyficznego podmiotu twórczego określonego mianem *politicus vates* (polityczny wieszcz). Autorzy anagramatycznych i epigramatycznych zabaw literackich z motywem *diversicolor* nie tracili nigdy z pola widzenia działań propagandowych i agitacyjnych, i tak kształtowali perswazję, by utwór służył politycznym celom.

W **drugim z podrozdziałów** analizie poddane zostały utwory odnoszące się do postaci młodszych królewiczów - Aleksandra i Konstantego. Jego celem jest omówienie wierszy okolicznościowych związanych z osobami młodszych braci Jakuba i prześledzenie w nich retorycznych strategii oraz wykazanie, jak cele agitacyjne determinowały prezentację postaci kandydatów do tronu. Widoczne jest to w antytetycznych charakterystykach Jakuba i Aleksandra. Wizerunek Aleksandra-Marsa, Sarmaty przywiązanego do polskiego stroju, wroga pogańskich narodów, świętego oratora przeciwstawiany był bratu Jakubowi ukazywanemu w retorycznym *comparatio* jako wcielenie zniewieściałości, upodobania do cudzoziemskich mód i życia pieszczonego, a nie heroizmu. Takie antytetyczne zestawienia prowadziły do wykazania wyższości Aleksandra nad starszym bratem. W ten sposób agitacyjny przekaz zyskiwał na wyrazistości, szczególnie w kontekście przedwyborczych zmagających. Antytetyczne charakterystyki pomagać miały szlachcie w dokonaniu wyboru, który w kontekście białoczarnej poetyki deskryptywnej był przewidywalny. Świadomość sarmackiego odbiorcy takiego komunikatu skłaniać się powinna ku osobie ucieleśniającej wartości sarmackiego dekalogu. Wiele tematów towarzyszyło zarówno osobie Jakuba, jak i jego braciom. Do takich należy przepowiednia o „różnobarwności” następcy Jana III. Autor jednego z wierszy potraktował wyznaczniki *diversicolor* dość niecodziennie. Znakami wybraństwa Aleksandra są białopurpurowe włosy nawiązujące w kolorach do barw narodowych.

Najmniej utworów powstało w związku z osobą królewicza Konstantego. Autorzy zwracali uwagę na jego podobieństwo do ojca i wróżyli, zgodnie z topicznymi ujęciami, że powiększy sławę rodu i Rzeczypospolitej. Charakterystyce towarzyszyły parenetyczne ogólniki oraz amplifikacje zrównujące postać najmłodszego z królewiczów z Konstantynem

Wielkim i Nestorem. Afirmujące tony panegirystów studziły głosy przeciwników, którzy w krytyce młodszych królewiczów odwoływali się do Księgi Koheleta i wersetu o nieszczęsnym królestwie, którego król jest chłopcem.

Kolejny podrozdział poświęcony został wierszom politycznym odnoszącym się do osoby i działań Marii Kazimiery. Problem ten należało wyodrębnić, gdyż to właśnie królowa-wdowa, jako depozytariuszka sławy męża i wypracowywanej przez lata panowania pozycji, była pomysłodawczynią i główną inicjatorką działań frakcji regalistów na rzecz wyniesienia na tron któregoś z Sobieskich. Opozycja zdawała sobie sprawę, że uderzając w królową falą oszczerstw, wygrają na niechęci do niej niemałych rzesz szlachty. Dlatego ilość napastliwych pism i wierszy szkalujących eks-monarchinię była znaczna. Paszkwile te dają dobre wyobrażenie o nastrojach przedelekcyjnych i sile propagandy antykrólewskiej. Odniesienia do bieżących spraw aktualizowały dawne problemy w nowej rzeczywistości. Grzechy Marysieńki, te prawdziwe i wymaginowane w politycznej propagandzie, były głównymi argumentami przeciwko niej. Apologie i refutacje, które wyszły spod piór wierszopisów z jej stronnictwa, odnosiły się do zarzutów natury politycznej i obyczajowej. Paszkwilowy charakter wierszy maskowany był niekiedy lamentacyjnym tonem, oszczerstwa – apologią. Warstwa probatyczna obrony królowej kształtowana była tak, by przede wszystkim oddziaływać na uczucia odbiorców perswazją emotywną. Traciły na tym utwory, w których początek, np. lamentacji czy skarg, zapowiadał liryczne tony elegijne. Dosadne określenie czy kompromitujący fakt zastępowały rzeczowy argument.

Piąty rozdział zatytułowany „*Machiawelizmem zarażony*” - kandydatura *Franciszka Ludwika de Conti* oparty został, podobnie jak poprzednie, na unikatowych materiałach odnalezionych w rękopisach i ulotnych druczkach. Poświęciłem go omówieniu wierszy politycznych powstałych w związku z kandydatem Francji - rywalem domu Sobieskich. Oprócz przeglądu tematyki utworów i ich funkcji propagandowych i agitacyjnych odnośnie księcia Contiego omówiono również polityczne litteraria atakujące i broniące stronników Francuza. Bogaty materiał literacki prezentuje dużą różnorodność tematyczną i, w mniejszym stopniu, genologiczną. Dominują bowiem paszkwilanckie epigramaty, lamenty, anagramy, dialogi. Opracowane utwory pokazują, w jakich kręgach politycznych powstawały te wiersze, zarówno zalecające kandydaturę Francuza, jak też ją odradzające. Blisko osiemdziesiąt utworów wykorzystanych w tym rozdziale wydobyto z rękopisów i po raz pierwszy poddano analizie historycznoliterackiej z uwzględnieniem strategii perswazyjnych służących propagandzie i agitacji, retorycznych założeń kompozycyjno-eloqucyjnych, probacyjnych, refutacyjnych, apologetycznych i stricte artystycznych wynikających z oddziaływania barokowej poetyki i

tradycji okolicznościowej poezji politycznej. Ogląd tych wierszy daje pełny obraz poruszanych tematów, używanych argumentów, klimatu polemicznego w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości bezkrólewia. Podkreślić należy, że po raz pierwszy zebrany materiał posłużył do rozpatrywania wpisanych weń gier z czytelnikiem, dialogu z nim, czyli zabiegów z obszaru komunikacji literackiej i społecznej. Ta poszerzona perspektywa pokazała, jak dalece autorzy wierszy politycznych mieli na uwadze odbiorcze zapotrzebowanie. Wielka liczba wykorzystanych utworów unaoczniała szeroki zakres dyskursu politycznego pod koniec XVII w.

Wyraźnie widać, że utwory zalecające Contiego były rodzajem polemicznego dialogu z tekstami towarzyszącymi Jakubowi Sobieskiemu. W wierszach podejmowano analogiczne rozwiązania formalne, wykorzystywano te same schematy propagandowo-agitacyjne i gatunki. Dotyczy to kolekcji anagramów i epigramatów opartych na elekcyjnej przepowiedni o królu „różnobarwnym”. *Politicus vates* - interpretator wieszczby, którą objaśniał na rzecz Contiego, wciągał odbiorcę w literacką grę polegającą na odkrywaniu złożonej różnorodności w osobie Francuza. Autorzy poza tym odwoływali się do genealogii i wywodzili z niej prawa królów Francji do polskiej korony. Starali się pozyskać szlacheckiego wyborcę do kandydatury Contiego, umieszczając w kontekście jego osoby ważne dla sarmackich przekonań idee, np. małżeństwa króla i Rzeczypospolitej, która w komunikacji społecznej autora ze szlacheckimi odbiorcami stanowiła podbudowę argumentacji za kandydaturą Contiego. Widać, jak w komunikacji społecznej autorzy posiłkowali się znamienymi formułami należącymi do świata sarmackiego.

Podobnie czynili adwersarze Contiego. Deheroizowali walczącego pod Wiedniem Francuza i sytuowali go w opozycji względem sarmackiego etosu rycerza i władcy. Autorzy bazowali na sarmackich lękach i obsesjach, które wyolbrzymiali i w postaci stereotypów odnosili je do Contiego. Był on więc uogólnieniem wszystkiego, co kojarzyło się z Francją i cudzoziemszczyzną. Z tego względu postać Francuza jest w utworach skierowanych przeciwko jego kandydaturze syntezą szlacheckich lęków przed *absolutum dominium*, przymierzem z Turcją, wpływem kobiet w polityce. Towarzyszyły temu inwektywy, niewybredne żarty z imienia przybierające postać kalamburów. Conti nazywany był Antychrystem, a dzięki anagramatycznym przekształceniom autorzy, dla uatrakcyjnienia gry z czytelnikami, poszukiwali jego nazwiska w Biblii i proponowali odbiorcom komiczno-katastroficzną jej interpretację.

Celem **przedostatniego szóstego rozdziału zatytułowanego „*Non exuperabile Saxum*”**. *Kandydatura Fryderyka Augusta, elektora saskiego w wierszach interregnum* było poddanie badawczemu oglądowi wierszy towarzyszących kandydaturze Fryderyka Augusta i

jego stronnictwa. Ukazane zostały historyczne aspekty, które legły u genezy interpretowanych utworów, skala propagandy pro- i antysaskiej, zakres tematyczny pochwały i krytyki oraz strategie retoryczne. Adherenci Wettyna wykorzystywali propagandowy wymiar jego walk z Turcją, pokazując Sasa jako wcielenie rycerskich cnót sarmackich. Sięgali do topicznych ujęć wodza wstępującego na tron po trupach wrogów, historycznych paralel do czasów rzymskich i Juliusza Cezara oraz pięciu dobrych cesarzy. Formułowali skrótowe hasła wyborcze streszczające osiągnięcia Wettyna. W okresie poelekcyjnym obrazowanie postaci jednego ze zwycięzców podwójnej elekcji dokonywane było przy udziale stylizacji antykizującej. Dodatkowo tworzono polisemantyczne konstrukcje z wykorzystaniem łacińskiego leksemu *saxum* i koncepty oparte na wizerunku herbu Sasa odczytywane jako znaki jego politycznej pomyślności.

Podobnie jak w przypadku propagandy antyfrancuskiej, w wierszach przeciwników elektora saskiego, autorzy bazowali na stereotypowych uogólnieniach o wrogości Polaków i Niemców. Zwycięstwo pod Grunwaldem traktowane było jako zapowiedź klęski Wettyna. W ten sposób twórcy komunikowali się ze swymi odbiorcami na poziomie mentalnych uprzedzeń, które stanowiły niezwykle trwałe pokłady sarmackiej tożsamości. Poruszenie ich było łatwym sposobem zaangażowania emocji czytelnika. Poza tym odwoływano się do stałych argumentów eskalujących zagrożenie polskiej wolności i suwerenności. Problemem, który chętnie eksponowali przeciwnicy Fryderyka Augusta była jego niedawna konwersja. Zarzuty kryptoprotestantyzmu przybierały wyolbrzymioną formę. Do częstych praktyk należało przywoływanie wizji zalewu protestantów i zagrożenia katolicyzmu. W ten sposób narodowe stereotypy stawały się pożywką retorycznych amplifikacji i ułatwiały autorom formułowanie demagogicznych przekonań, które starali się narzucić odbiorcom.

Najwięcej paszkwilowych napaści powstało w odniesieniu do dwóch głównych stronników Sasa - hetmana S. Jabłonowskiego i biskupa S. Dąbskiego. W oparciu o skojarzenia z ich nazwiskami propagowano tezę o pochodniach jabłonowej i dębowej rozpalających ogień wojny domowej.

Zamierzeniem **ostatniego rozdziału pt. *Francuz, Niemcy, Polacy idą do korony. Pomniejsze kandydatury polskie i obce*** było omówienie wierszy poświęconych kandydatom oficjalnie zgłoszonym do polskiego tronu i tym, którzy funkcjonowali w utworach bezkrólestwa jako *vox populi*, czyli bez udziału własnej woli, jak S. H. Lubomirski i K. J. Sapieha, S. Jabłonowski. Pierwszemu z wymienionych anonimowy autor zarzucał działania na szkodę Sobieskich i obyczajowe skandale, drugiego zestawiano z Bolesławem Śmiałym, mając na myśli jego konflikt z biskupem wileńskim, trzeciego dyskredytowano ze względu na podeszły

wiek i bliskie związki z Marią Kazimierą, z którą, jak plotkowano, miał się ożenić. W rozdziale poddałem analizie jeden z głównych dyskursów bezkrólewia, czyli ideologiczny spór między wyborem kandydata cudzoziemskiego i rodzimego. Omówiłem również wszystkie przepowiednie elekcyjne i ich funkcje komunikacyjne. Na atrakcyjność i popularność tych wypowiedzi miał wpływ jeden z modeli kaznodziejskiego nauczania – *genus propheticus*. Proroctwa, przepowiednie były dyskutowane w kręgu wyborców i kandydatów. *Politicus vates* nie tylko wieszczyl w swoim imieniu lub podszywał się pod historyczne postacie astrologów z dalszej lub bliższej przeszłości, ale również wcielał się w postać delfickiego Apollina. W omawianym nurcie wieszczb mieszczą się również utwory, które wykorzystują astrologiczne metody interpretowania rzeczywistości, również politycznej. Należy do nich cykl dwunastu utworów tworzących sarmacki zodiak.

W drugiej części rozdziału omówione zostały wiersze polityczne odnoszące się do kandydatów cudzoziemskich pomniejszej wagi. Głównym tematem polemiki wokół pretendentów był problem ideowego sporu o zasadność wyboru cudzoziemca lub „Piasta”. Towarzyszyły temu napomnienia typowe dla satyry politycznej i toki probatywne czerpiące ze wzorców właściwych retorycznemu rodzajowi doradczemu. Prawie wszyscy kandydaci skonfrontowani zostali z przepowiednią *diversicolor*. W kilku przypadkach autorzy odwołali się do konwencji stemmatycznych, polegających na szczegółowej deskrypcji herbów kandydatów i widniejących na nich barw, które interpretowano w kontekście cnót kandydatów i sarmackich wartości. Nadawca, świadom horyzontów mentalnych swoich odbiorców, liczył na ich reakcje aprobatywne lub negujące.

Okres najdłuższego bezkrólewia w polskiej historii wydał pokaźną ilość okolicznościowych wierszy politycznych, które towarzyszyły wszystkim wydarzeniom tego czasu, odzwierciedlając dynamikę polityczną, tematykę publicznego dyskursu, polemikę politycznych stronnictw i ich programy, cele polityczne determinujące kształt propagandy, sympatie i antypatie polityczne, postawy partykularne oraz ideały sarmackie. Burzliwe wydarzenia i dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość oraz intensywność zmian w politycznych konfiguracjach przesądziły o kształcie wielu utworów. W omawianych wierszach bezkrólewia tendencja paszkwilancka determinowała nawet te utwory, które nie były paszkwilami, a lamenty i apologie stawały się często refutacyjnymi szarżami. Okres między śmiercią Jana III a koronacją Fryderyka Augusta w Krakowie wypełniony skandalami w królewskiej rodzinie, konfederacjami w Koronie i na Litwie, zerwanym sejmem konwokacyjnym, podwójną elekcją i walkami kontystów z sasistami, odsłonił napięcia i zdemaskował bezwzględność walkę polityczną,

której efektem był szyderczy, napastliwy ton utworów. Paszkwile uderzały we wszystkich bohaterów życia publicznego i postaci zaangażowane w walkę wyborczą. Każdy z bohaterów *interregnum* należał do określonej frakcji, a na usługach wszystkich stronnictw znaleźli się autorzy mniej lub bardziej sprawnie posługujący się piórem. To oni byli de facto głosem partii i w jej imieniu prowadzili akcję propagandowo-agitacyjną.

Tych ponad 180 utworów wierszowanych, w tym również dialogów, zbiorów epigramatów występujących pod wspólnym tytułem, zachowanych do dziś w przekazach rękopiśmiennych, ukazuje, że poezja polityczna miała status publicystyki, a wszystkie strony dostrzegały i doceniały jej niszczyielską niekiedy siłę. Negatywna propaganda zwłaszcza przyczyniła się do klęski frakcji Sobieskich, czego dowody widoczne są w lamentach królowej Marysieńki. Wiersze zajmujące setki stron w rękopiśmiennych szlacheckich *silva rerum* pokazują krzykliwy wielogłos czy wręcz opiniotwórczą kakofonię. Okolicznościowa poezja polityczna zdradza tendencję do relatywizowania wszystkich właściwie kategorii i wartości życia społecznego. Prawda była wtedy najbardziej deficytowym towarem w tej przesiąkniętej demagogiczną manipulacją muzie.

Problematyka poezji politycznej czasów najdłuższej elekcji w dziejach I Rzeczypospolitej poddana została tak szczegółowej analizie po raz pierwszy. Wydobyte na światło dzienne nieznanych tekstów wzbogaca kanon literacki z dziedziny politycznego piśmiennictwa okolicznościowego. Ponadto w pracy dokonano wielu uściśleń natury historycznej, wskazano oryginalne koncepcje artystyczne i zanalizowano ich funkcje na poziomie retorycznej i artystycznej komunikacji literackiej. Omówienie historyczno-politycznego kontekstu utworów okolicznościowych, szczególnie politycznych ze względu na ich hiperaluzyjność, było niezbędne. Bez tego, jakże żmudnego i czasochłonnego działania, nie można byłoby przystąpić do analizy wpisanych w teksty strategii propagandowych i odkrycia innych naddanych struktur. W kontekście sytuacji dziejowej można było w pełni zrozumieć wybory, jakich dokonywał wierszopis, przysposobiony do retorycznego *inventio*, *dispositio* i *elocutio*, odpowiedzieć na pytanie o wykorzystane paradygmaty retoryczne i artystyczne, by dociec, jak, mając na uwadze nadawczo-odbiorcze relacje i horyzont wartości świata sarmackiego, projektował swą wypowiedź. Wszystkie te kwestie zostały w pracy szczegółowo omówione. Jako nadrzędne dla tego typu poezji objawiły się kwestie uwikłania nadawcy we wspólnotowe wyobrażenia oraz aksjologicznego wymiaru percepcji odbiorców. Retoryczność tych tekstów stanowi dominujący składnik decydujący nie tylko o sposobach konstruowania perswazji odradzania i zalecania, ale przede wszystkim komunikowania się ze szlacheckim odbiorcą za pomocą nawyków charakterystycznych dla oratorstwa sejmowego, sądowego i popisowego. Zwrócono

także uwagę na problem komunikacji nadawczo-odbiorczej, dla której płaszczyzną komunikatu i jego treścią był świat sarmackich idei politycznych, społecznych, religijnych i ogólnokulturowych.

Książka stanowi zamknięcie dziejów okolicznościowej poezji politycznej w XVII stuleciu i jednocześnie otwarcie nowego etapu w badaniach dotyczącego czasów saskich. Wnosi wiele nowych ustaleń odnośnie celów komunikacyjnych, jakie stawiali sobie okolicznościowi twórcy, odsłania poziomy i obszary relacji nadawczo-odbiorczych komunikacji literackiej i społecznej.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Moje zainteresowania naukowe koncentrują się przede wszystkim na literaturze dojrzałego baroku i schyłku tej epoki w czasach saskich oraz staropolskiej poezji religijnej. Prawie całość mojego dorobku naukowego stanowi plon wieloletnich badań archiwalnych prowadzonych w wielu bibliotekach w Polsce. Odkryte nieznane utwory literackie wzbogacają wiedzę o literaturze staropolskiej i poszerzają horyzont oglądu badawczego staropolszczyzny. Od wielu lat szczególnie skoncentrowany jestem na kilku tematach. Najważniejszym z nich są badania nad okolicznościową poezją polityczną XVII stulecia i czasów saskich, których celem jest, szczególnie w tym drugim obszarze, wypełnienie luki w badaniach tej odmiany piśmiennictwa z okresu panowania Wettynów w Polsce. Gromadzony od wielu lat materiał archiwalny pozwoli systematycznie opracowywać dalsze dzieje okolicznościowej poezji politycznej w Polsce. Drugi z moich obszarów badawczych obejmuje staropolskie piśmiennictwo religijne, zawartość zakonnych kancjonałów i związany jest także z badaniami archiwalnymi nieznanych litterariów zgromadzonych w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu. Wieloletnie kwerendy sandomierskich zbiorów przyniosły interesujące odkrycia staropolskich utworów od średniowiecza po stulecie XVIII. Trzeci obszar związany jest z pogłębianiem wiedzy o staropolskiej poezji ziemiańskiej i retoryce.

5.a. Okolicznościowa poezja polityczna stulecia XVII i czasów saskich

Jeden z najważniejszych kręgów moich zainteresowań naukowo-badawczych związany jest z okolicznościową poezją polityczną czasów saskich, a w szczególności przedostatnim bezkrólewem i okresem walki o tron między Augustem III Sasem i Stanisławem Leszczyńskim (1733-1736). Artykuły zmierzają do monograficznego opracowania politycznych wierszy tego *interregnum*. Cały materiał literacki wydobyty został z rękopisów. Na cykl składają

się następujące studia: *Okolicznościowa poezja polityczna czasów konfederacji dzikowskiej* (zał. 3, I D b, 4); *Okolicznościowa poezja polityczna w obronie króla Stanisława Leszczyńskiego z okresu walki o tron z Augustem III Sasem (1733–1736)* (zał. 3, I D b, 3); *W koronie i w kapeluszu. Wizerunek Augusta III Sasa w okolicznościowej poezji politycznej z okresu bezkrólewia i walki o koronę (1733–1736)* (zał. 3, I D b, 2); „*Za łaską osobliwą Pana Boga Ojczyzna jeszcze żyje*”. *Krytyka Augusta II Sasa w okolicznościowej poezji politycznej z okresu przedostatniego bezkrólewia* (zał. 3, I D b, 1); *Trzy szubienice. Paszkwile na biskupów: Stanisława Józefa Hozjusza, Jana Aleksandra Lipskiego oraz Krzysztofa Antoniego Szembeka z okresu przedostatniego bezkrólewia i walki o koronę polską (1733–1736)* (zał. 3, I D a, 1); *Karczma na Pradze - elekcyjną szopą. Okolicznościowe piśmiennictwo polityczne wobec miejsca wyboru Fryderyka Augusta II na króla Polski* (zał. 3, I D c, 1). Badania nad wierszami politycznymi okresu 1733-1736 ściśle przylegają do obszaru moich naukowych zainteresowań, których plonem jest monografia wskazana jako osiągnięcie habilitacyjne. Wymienione studia należą do pionierskich w zakresie badań okolicznościowej poezji politycznej przedostatniego bezkrólewia. Ukazują obraz politycznego piśmiennictwa zaangażowanego w walkę polityczną w okresie przed elekcją i w czasie walki o tron między elektami, narzędzia propagandowe i retoryczne strategie perswazyjne, skalę zjawiska, gatunki i wpływ genologii retorycznej. W obrębie badań nad przedostatnim bezkrólewem znalazły się problemy podstawowe, jak ustalenie korpusu tekstów i przyporządkowanie utworów poszczególnym wydarzeniom, wskazanie kręgów, w których powstawały te wiersze. Z perspektywy badań nad dwoma bezkrólewiami mogę śmiało powiedzieć, że te kilkadziesiąt lat, które dzielą *interregnum* po śmierci Jana III i bezkrólewie po zgonie Augusta II Sasa, wpłynęły na podniesienie poziomu literackiego twórców okolicznościowej politycznej muzy, co stoi w sprzeczności z obiegowymi sądami o upadku literatury w dobie saskiej. W okresie przedostatniego bezkrólewia odnotować można więcej udanych artystycznie utworów, zmieniły się również proporcje między tekstami łacińsko- a polskojęzycznymi. Oprócz studiów poświęconych wydarzeniom tak doniosłym jak konfederacja dzikowska, która w pewnym stopniu odmieniła choć na chwilę mentalny obraz braci szlachty, naukowemu oglądowi poddałem utwory, które atakowały i broniły głównych aktorów politycznej sceny: Augusta II Sasa, Stanisława Leszczyńskiego, Augusta III Sasa oraz najważniejszych duchownych. Ogląd tych wierszy ukierunkowany został na analizę strategii paszkwilowych i panegirycznych oraz tematy podejmowane przez autorów okolicznościowych. Prześledziłem strategie apologetyczne i refutacyjne, sposoby argumentacji i obszary, z których autorzy czerpali dowody na poparcie swoich tez. Ukazałem polemikę, jaka rozgorzała na temat miejsca wyboru Fryderyka Augusta na króla Polski.

Karczma na Pradze będąca elekcyjną szopą ukazywana była w utworach satyrycznych i paszkwilowych jako grzeszne miejsce świata sarmackiego, zaludnione postaciami karierowiczów, zdrajców i sprzedawczyków. Przypomina scenę teatru sarmackiego świata, wykrzywioną karykaturalnie i złowieszczą, wypełnioną przez marionetki poruszane niewidzialnymi nitkami polityki ościennych mocarstw, przede wszystkim Rosji. Z kolei na przykładzie utworów atakujących zmarłego Augusta II Sasa omówiłem, jak poezja okolicznościowa przełamywała kulturowe tabu, jak osoba zmarłego wciągana była w polityczne rozgrywki.

Oprócz badań nad okresem 1733-1736 podjąłem również tematy z czasów panowania Augusta III Sasa. Należy do nich studium poświęcone pojedynkom Adama Tarły z Kazimierzem Poniatowskim utrwalone w piśmiennictwie okolicznościowym i zatytułowane *Literackie echa pojedynków Adama Tarły z Kazimierzem Poniatowskim* (zał. 3, I D b, 7). Badając archiwum, dotarłem do kilkunastu wierszy okolicznościowych poświęconych jednemu z najsłynniejszych pojedynków epoki saskiej z 1744 r. i ukazałem, jak prywatny zatarg przybrał formę ogólnopolskich zmagania między Familiją a Patriotami. W obrębie badań nad staropolskim piśmiennictwem okolicznościowym o charakterze politycznym mieści się również artykuł poświęcony utworom Sebastiana Petrycego z czasów pierwszej dymitriady, które stały się zwierciadłem wydarzeń politycznych i militarnych. W artykule zatytułowanym „*Wiek na prawdę stracony*”. *Poezja Sebastiana Petrycego jako świadectwo klęski wyprawy moskiewskiej* (zał. 3, I D a, 10) zbadałem echa kampanii moskiewskiej utrwalone w dziele *Horatius Flaccus w trudach więzienia moskiewskiego*.

Publikacje naukowe to nie jedyny obszar działań podejmowany przeze mnie na rzecz pogłębiania refleksji nad okolicznościową poezją w Polsce w dawnych wiekach. W roku 2006 współorganizowałem wraz z Pracownią Literatury Okolicznościowej i Użytkowej Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego oraz Zespołem Badań Obszarów Trzecich Literatury Instytutu Badań Literackich PAN ogólnopolską konferencję naukową pt. „*Krwawy świt, mroczny dzień...*” *Problemy Rzeczypospolitej początku XVII wieku w świetle literatury okolicznościowej* (zał. 3, II 1 d), której pokłosie ukazało się w serii XII rocznika „Napis”. W roku 2012 współorganizowałem w Uniwersytecie Rzeszowskim Ogólnopolską Konferencję Naukową pt. *Poezja okolicznościowa lat 1730-1830 w Polsce. Nowe (?) perspektywy badawcze* (zał. 3, II 1 c), na której kilkudziesięciu badaczy podjęło refleksję teoretyczną i historycznoliteracką dotyczącą piśmiennictwa okolicznościowego. Plonem sympozjum są współredagowane przeze mnie dwie monografie zbiorowe: *Poezja okolicznościowa w Polsce w latach 1730–1830. W kręgu spraw publicznych i narodowych* (zał. 3, I B 1) oraz *Poezja okolicznościowa w Polsce w latach 1730–1830. W kręgu spraw prywatnych i środowiskowych* (zał. 3, I

B 2), które w 2014 r. zdobyły Nagrodę JM Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w Konkursie na Najlepszą Książkę Akademicką w ramach 18. Poznańskich Dni Książki nie tylko Naukowej.

Ogół działań naukowych, redakcyjnych i organizatorskich pokazuje, że dziedzina okolicznościowej poezji stanowi niezwykle istotny punkt na mapie moich zainteresowań naukowych. Prowadzona przez wiele lat kwerenda, której celem jest gromadzenie okolicznościowej poezji czasów saskich, jest działaniem zmierzającym do stworzenia monograficznego ujęcia tego piśmiennictwa okresu panowania Wettynów w Polsce.

5.b. Nieznane litteraria staropolskie w zbiorach bibliotek Sandomierza

Na mapie moich kwerend archiwalnych ważne miejsce zajmują biblioteki kościelne, szczególnie Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu, której zbiory badam od wielu lat. Wysiłek i cierpliwość zaowocowały wieloma odkryciami nieznanymi dotąd staropolskich litterariów. Celem tych badań jest wydobywanie z zasobów archiwalnych nieznanymi dotąd utworów i wzbogacenie w ten sposób wiedzy o literaturze staropolskiej. Kwerendy dotyczą zarówno zbiorów rękopiśmiennych, jak i starych druków, w tym również inkunabułów.

Dużą część sandomierskich archiwaliów zajmują zbiory dawnego konwentu sandomierskich benedyktynek, których kultura muzyczna badana jest od wielu lat przez muzykologów. Poza zainteresowaniem dotychczasowych badaczy piśmiennictwa zakonnego pozostaje kultura literacka sandomierskiego zgromadzenia. Celem moich badań jest jej poznanie, co wpisuje się w moje zainteresowania piśmiennictwem religijnym, szczególnie zakonnym. Dotychczas opublikowałem dwa artykuły poświęcone zbiorom pieśni religijnych i okolicznościowych klasztornych winszujących kolęd dedykowanych jednej z ksieni sandomierskiego konwentu: *Rękopiśmienne wierszowane litteraria od średniowiecza do końca XVIII wieku w zbiorach benedyktynek sandomierskich. Część pierwsza: pieśni z kancjonału L 1642* (zał. 3, I D a, 5) oraz *Rękopiśmienne wierszowane litteraria od średniowiecza do końca XVIII wieku w zbiorach benedyktynek sandomierskich. Część druga: winszujące kolędy klasztorne dla ksieni Marianny Siemianowskiej* (zał. 3, I D a, 3). Przedmiotem badań były rękopisy muzyczne, kancjonały i luźne karty z nutami, tak więc analizowane teksty należały do repertuaru pieśniowego wykonywanego przez sandomierskie zakonnice. Wiele z tych utworów stanowi oryginalną twórczość autorek zakonnych.

Odkryciem o dużej wadze naukowej było odnalezienie zupełnie nieznanego kancjonału należącego do konwentu bernardynów w Radomiu. Ten obszerny manuskrypt pisany od

XVI do początków XVIII w. zawiera niezwykle interesującą kolekcję staropolskich utworów - kolęd, pieśni adwentowych, pasyjnych i wielkanocnych, pokaźną grupę tekstów maryjnych, utwory na rekreację, sowizdrzalskie, wanitatywne, *Skargę umierającego*, psalmy J. Kochanowskiego. Szczegółowego opisu znaczenia odkrytego zbioru dokonałem w artykule zatytułowanym *Kancjonał radomskich bernardynów ze zbiorów Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu. Z dziejów zasobu pieśni religijnych polskich franciszkanów obserwantów* (zał. 3, I D b, 6). Był to punkt wyjścia do badań nad poszczególnymi utworami. Odrębne studium poświęciłem nieznanemu przekazowi *Skargi umierającego* pt. „*Skarga umierającego*” w bernardyńskim rękopisie Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu (zał. 3, I D a, 8), potomstwu literackiemu *Satyry na chytrych kmiociów* w artykule „*Panów na chłopcy uskarżanie się*”. *Świadectwo popularności średniowiecznej „Satyry na chytrych kmiociów” odnalezione w rękopisie radomskich bernardynów ze zbiorów Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu* (zał. 3, I D a, 7), bowiem odnaleziony tekst jest drugim, po zabytku odkrytym przez A. Brücknera utworem nawiązującym do wiersza z XV w., oraz nieznanym pieśniom wielkanocnym ze średniowiecza i stulecia XVI, do których należą nienotowane pieśni misteryjne i procesyjne suffragia litanijne, w studium zatytułowanym *Pieśni wielkanocne z kancjonału radomskich bernardynów. Nieznane warianty tekstowe z rękopisu Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu* (zał. 3, I D a, 6). Mimo trwających nadal prac nad odkrytym kancjonałem można stwierdzić, że należy od do wartościowych źródeł dokumentujących nie tylko zasób i tradycję bernardyńskich pieśni, ale też ważnych utworów dla dziejów literatury polskiej.

W obrębie odkryć z terenu religijnego piśmiennictwa średniowiecznego należy odnaleziona przeze mnie w jednym z sandomierskich inkunabułów pieśń o Krzyżu Chrystusa, której znaczenie w rozwoju polskich pieśni pasyjnych omówiłem w artykule pt. *Pieśń o Krzyżu i jej nieznaną późnośredniowieczny przekaz. Z zagadnień polskojęzycznego zasobu literackich pozdrowień Krzyża* (zał. 3, I D a, 4). W związku z zainteresowaniami późnośredniowiecznym piśmiennictwem włączyłem się (wraz z A. Dąbrówką) w organizację jednej z sekcji tematycznych V Kongresu Mediewistów Polskich noszącej tytuł *Translatio studii w kulturze intelektualnej i literackiej średniowiecza* (zał. 3, II 1 b). Pokłosie obrad opublikowane zostało we współredagowanym przeze mnie tomie zbiorowym zatytułowanym *Oblicza mediewalizmu II. Od recepcji antyku do recepcji średniowiecza* (zał. 3, I B 5).

Z zasobu rękopiśmiennego Biblioteki Diecezjalnej pochodzi również odnaleziona nieznaną kolekcja utworów Wacława Potockiego, do której należą *Nagrobki* (to trzeci zachowany tak duży zbiór) oraz *Decyma pieśni pokutnych*, która otrzymała niecodzienny kontekst w

katolickim nabożeństwie. Znaleźisko ogłosiłem w komunikacie pt. *Rękopiśmienne litteraria Wacława Potockiego w zbiorach Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu* (zał. 3, I D b, 9).

Interesującym ze względu na dzieje toposu Tańca Śmierci w Polsce i odosobnione świadectwo oddziaływania zbioru emblematów Georgiusa Aemiliusa i Hansa Holbeina jest nieznaną dotychczas emblematyczny druk z XVI w. przechowywany w zbiorach sandomierskich, w którym do rycin Holbeina dopisane zostały polskojęzyczne epigramaty. Odnalezione emblematyczne subskrypcje przypisałem kościelnemu autorowi z XVIII w. Tomaszowi Aleksandrowi Małyszce, a do publikacji pt. *Icones mortis – emblematy Georgiusa Aemiliusa i Hansa Holbeina w nieznanym polskim przekazie z XVIII wieku. Z dziejów literackiego toposu Tańca Śmierci w Polsce* (zał. 3, I D b, 5) dodałem w celach poglądowych zbiór ilustracji z dopisanymi odnalezionymi subskrypcjami. Unikatowe znaleźisko dokumentuje nienotowane dotychczas zainteresowanie w Polsce emblematami Aemiliusa (autora łacińskich subskrypcji) i Holbeina (autora cyklu rycin Tańca Śmierci) oraz poświadcza zainteresowanie średnio-wiecznym toposem w czasach saskich.

Na marginesie kwerend w sandomierskiej bibliotece opublikowałem również korespondencję Stanisława Pigionia i Kazimierza Wyki do księdza Jana Wiśniewskiego odnośnie autografów A. Mickiewicza i C.K. Norwida (*Listy Kazimierza Wyki i Stanisława Pigionia do księdza Jana Wiśniewskiego w sprawie autografów Adama Mickiewicza i Cypriana Kamila Norwida*, zał. 3, I D a, 2).

Z badaniami nad przeszłością literacką Sandomierza wiąże się publikacja pt. *Mord rytualny w poetyckiej relacji Stefana Żuchowskiego* (zał. 3, D a 9) poświęcona sprawie oskarżenia o mord rytualny sandomierskich Żydów, co miało miejsce w 1698 r. Interesujący sandomierski druk pt. *Ogłos procesów kryminalnych* zinterpretowany został jako sprawozdanie z prześladowania i propagandowy głos antyżydowski.

W obrębie zainteresowań dawnym piśmiennictwem religijnym, będąc sekretarzem czasopisma naukowego „Tematy i Konteksty”, współredagowałem dwa numery tematyczne periodyku poświęcone staropolskiemu i oświeceniowemu piśmiennictwu religijnemu. Pierwszy z numerów ukazał się w 2014 r.: *Staropolskie i oświeceniowe piśmiennictwo religijne. Tematy – Konwencje – Tradycja* (zał. 3, I B 3), drugi w 2016 r.: *Staropolskie i oświeceniowe piśmiennictwo religijne. Swojskość i uniwersalizm* (zał. 3, I B 4). W obu numerach zamieszczono blisko 60 rozpraw poświęconych Biblii brzeskiej, ogólnym założeniom i specyfice dawnego piśmiennictwa religijnego, inspiracjom biblijnym, tekstom modlitewnym i medytacyjnym, piśmiennictwu zakonnemu, kaznodziejstwu i retoryce kościelnej, religijności sar-

mackiej, drukom dewocyjnym, religijnemu dramatowi, pismom mistycznym oraz religijnym rękopisom i drukom.

Rozpoczęta wiele lat temu kwerenda w sandomierskich księżnicach kościelnych jest nadal kontynuowana. W przygotowaniu zaś są kolejne opracowania nieznanymi litterariów staropolskich.

5.c. Staropolska literatura ziemiańska

Osobnym obszarem moich naukowych zainteresowań są ponadto wybrane aspekty staropolskiej literatury ziemiańskiej. Opublikowałem na ten temat artykuł poświęcony bogatym treściom, które towarzyszą pojęciu Boga w poezji ziemiańskiej XVII stulecia pt. *Treści przypisywane pojęciu Boga w staropolskiej poezji ziemiańskiej* (zał. 3, I D b, 10) oraz studium interpretacyjne poświęcone ziemiańskiej Arkadii w twórczości poetyckiej W. Kochowskiego wpisującej się w szerszy kontekst Arkadii gniazd ojczytych zatytułowane *Arkadyjskie miejsca szczęśliwe w liryce Wespazjana Kochowskiego* (zał. 3, I D b, 8). Oba teksty pokazują specyfikę ujęć szeroko rozumianej kategorii ziemiańkości w literaturze i kulturze sarmackiej.

5.d. Prawidła kaznodziejskie w nauczaniu szkolnym

Retoryczność utworów staropolskich pozostaje w głównym nurcie moich badań i wspomnianych prac naukowo-badawczych, co przede wszystkim jest niezbędne w zrozumieniu relacji nadawczo-odbiorczych na terenie okolicznościowej literatury, ale też towarzyszy refleksji nad całością literatury staropolskiej. W związku z retoryczną perspektywą badań tekstów dawnych podjąłem się, wraz z M. Nalepą, wydania i opracowania *Prawideł wierszopiskich i kaznodziejskich* Józefa Morelowskiego (zał. 3, I C 1). Edycja z rękopisów dwóch krakowskich bibliotek PAU-PAN i ATJKr poprzedzona wstępem, w którym usytuowałem *Prawidła kaznodziejskie* na tle tradycji retorycznej w Polsce, pokazuje ciągłość oratorskich i retorycznych wskazań staropolskich jeszcze w początkach XIX w., również intensywne oddziaływanie autorytetu P. Skargi w nauczaniu jezuickim.

6. Omówienie współpracy z instytucjami, organizacjami, towarzystwami naukowymi, działalność popularyzatorska

W omawianym okresie pracy zawodowej w Wyższej Szkole Humanistyczno-Przyrodniczej w Sandomierzu i w Uniwersytecie Rzeszowskim oraz działań naukowo-

dydaktycznych współorganizowałem cztery ogólnopolskie konferencje naukowe, w tym V Kongres mediewistów Polskich (zał. 3, II 1) oraz uczestniczyłem z referatami w kilkunastu ogólnopolskich sympozjach (zał. 3, II 2). W związku z tym przy okazji prac organizacyjnych współpracowałem z wieloma instytucjami samorządowymi, kulturalnymi, naukowymi i oświatowymi nie tylko miast, w których odbywały się sympozja, ale również regionu i województwa, bowiem program konferencji poszerzany był zawsze o poznawanie atrakcji kulturalnych regionu. Współpraca miała na celu pozyskiwanie środków finansowych, materiałów promocyjnych i reklamowych. Do najważniejszych podmiotów, z którymi podjąłem współpracę, należały: Urząd Miasta w Sandomierzu, Burmistrz Miasta Sandomierza, Urząd Miasta w Rzeszowie, Starostwo Powiatowe w Rzeszowie, Starosta Rzeszowski, Urząd Marszałkowski w Rzeszowie, Marszałek Województwa Podkarpackiego (zał. 3, IV a, b).

W okresie pracy w WSHP w Sandomierzu byłem członkiem Senatu tej uczelni, Rady Wydziału Humanistycznego, Rady Wydawniczej, Komisji Budżetowej, Senackiej Komisji Ekonomicznej, Komisji Dyscyplinarnej ds. Studentów. Prowadziłem również w WSHP zajęcia na polonistycznych studiach podyplomowych *Język polski w szkole podstawowej i gimnazjum* (zał. 3, IV a).

W Uniwersytecie Rzeszowskim jestem członkiem Komisji Programowej Instytutu Polonistyki i Dziennikarstwa UR. Sprawowałem funkcję opiekuna rocznika studiów polonistycznych 2010-2013. Wraz z pracownikami Zakładu Literatury Staropolskiej i Polskiego Oświecenia przygotowałem jubileusz 25-lecia istnienia Zakładu Literatury Staropolskiej i Polskiego Oświecenia. Od 2017 r. pełnię funkcję sekretarza tegoż zakładu naukowego (zał. 3, IV b).

Odrębną dziedziną mojej działalności w Instytucie Polonistyki i Dziennikarstwa Uniwersytetu Rzeszowskiego jest praca na rzecz czasopisma naukowego „Tematy i Konteksty”, w którym pełniłem funkcję sekretarza (2012-2016), a obecnie jestem jednym z redaktorów tematycznych (2017-2019). Po zmianie formuły czasopisma, nadaniu mu nowoczesnego profilu, zmianie szaty graficznej i opracowaniu nowoczesnych standardów pismo zdobyło w ocenie parametrycznej 12 pkt. Prowadzi szeroką współpracę z wszystkimi najważniejszymi ośrodkami badawczymi w kraju i z wieloma instytucjami zagranicznymi. Współredagowałem dwa roczniki czasopisma (2014, 2016) poświęcone staropolskiemu i oświeceniowemu piśmiennictwu religijnemu (zał. 3, I B 3,4) i jestem autorem wstępów do obu tomów (zał. 3, I D d 3, 4).

Jestem członkiem Towarzystwa Naukowego Sandomierskiego (zał. 3, III 1). Opiniowałem wnioski (rozpatrzone pomyślnie) do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

złożony przez Bibliotekę Diecezjalną w Sandomierzu w sprawie konserwacji unikatowych zbiorów bibliotecznych. Opinie dotyczyły inkunabułów odnalezionych w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu (zał. 3, IV a). Recenzowałem dwa artykuły do „Roczników Humanistycznych. Literatura Polska” 2015, t. LXIII (zał. 3, IV b). 14 maja 2015 r. na zebraniu naukowym Wydziału I Łódzkiego Towarzystwa Naukowego prezentowałem profile naukowe badaczy ZLSiPO UR oraz omawiałem nagrodzone na 18. Poznańskich Dniach Książki *nie tylko* Naukowej (5-7.11.2014 r.) tomy zbiorowe: *Poezja okolicznościowa w Polsce w latach 1730–1830. W kręgu spraw publicznych i narodowych* oraz *Poezja okolicznościowa w Polsce w latach 1730–1830. W kręgu spraw prywatnych i środowiskowych* (zał. 3, IV b).

W ramach działalności popularyzującej wiedzę o literaturze i kulturze staropolskiej współpracowałem i współpracuję z Uniwersytetami Trzeciego Wieku w Sandomierzu, Tarnobrzegu i Gorzycach, wygłaszając co roku kilka wykładów przybliżających różne aspekty wiedzy o literaturze epok dawnych (zał. 3, IV a, b). Jednocześnie stale współpracuję z Towarzystwem Naukowym Sandomierskim patronującym organizowanym wykładom w Sandomierzu. W latach 2005–2006 wygłaszałem wykłady i prowadziłem zajęcia warsztatowe z uczniami sandomierskich szkół średnich w ramach Kieleckiego Festiwalu Nauki (zał. 3, IV a). W okresie pracy w WSHP głosiłem wykłady w Collegium Gostomianum - Liceum Ogólnokształcącym nr 1 w Sandomierzu na temat literatury barokowej i jej oglądu przez współczesnego badacza tej epoki, a w UR - wygłosiłem wykład dla młodzieży licealnej w ramach współpracy Instytutów Filologii Polskiej i Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego z grupą podkarpackich i małopolskich liceów ogólnokształcących (zał. 3, IV a, b). Z okazji VIII Jarosławskich Potyczek Ortograficznych wygłosiłem wykład dla uczestników konkursu w Jarosławiu (zał. 3, IV b). W ramach cyklicznych „Spotkań polonistycznych” zainicjowanych przez Zakład Filologii Polskiej WSHP organizowałem dla społeczności akademickiej i mieszkańców Sandomierza gościnne wykłady wybitnych badaczy literatury staropolskiej: prof. prof.: T. Witeczaka, M. Korolki, S. Nieznanowskiego i J. Okonia. Jednocześnie zorganizowałem i prowadziłem spotkanie autorskie z pisarzem W. Myśliwskim, w którym licznie uczestniczyli studenci, uczniowie i wielu Sandomierzan. W ramach współpracy ze szkołami średnimi uczestniczyłem w pracach jury kilku konkursów: „Olimpiady języka łacińskiego i kultury antycznej” (WSHP w Sandomierzu), Konkursu Oratorskiego (LO im. Mikołaja Kopernika w Tarnobrzegu), Małego Finału Konkursu „Ojczyzna Polszczyzna” zorganizowanego przez Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie. Konkursom towarzyszyły warsztaty dla uczestników (zał. 3, IV a). W okresie pracy w UR kilkakrotnie byłem jurorem w konkursie recytatorskim pt. *Fantastycznie lutnia nastrojona* organizowanego w ramach corocznego święta Instytutu Polo-

nistyki i Dziennikarstwa Uniwersytetu Rzeszowskiego pod nazwą „Tydzień Polonistów” (zał. 3, IV b).

Przez kilka lat zaangażowany byłem w działania na rzecz propagowania regionalizmu i edukacji patriotycznej. Uczestniczyłem w konferencji regionalistów pt. *Znaczenie wartości kultury regionalnej w procesie rozwoju młodego pokolenia* organizowanej przez Uniwersytet Rzeszowski i Kuratorium Oświaty w Rzeszowie (Czudec, 2004 r.). Następnie w konferencji poświęconej inauguracji *Wojewódzkiego programu edukacji patriotycznej* zorganizowanej przez Podkarpackiego Kuratora Oświaty w Rzeszowie (2006 r.) i konferencji podsumowującej realizację *Wojewódzkiego programu edukacji patriotycznej* zorganizowanej przez Podkarpackiego Kuratora Oświaty w Rzeszowie (2007 r.). Na zakończenie programu wygłosiłem wykład pt. „*O miłości ku Ojczyźnie*” - zagadnienie patriotyzmu w polskiej literaturze przed-rozbiorowej na konferencji zatytułowanej *Wychowanie patriotyczne w edukacji szkolnej* zorganizowanej przez Kuratorium Oświaty w Rzeszowie (Tarnobrzeg, 2008 r.). Otrzymałem za moje działania pochwałę Podkarpackiego Kuratora Oświaty w Rzeszowie. Opracowałem *Program Edukacji i Wychowania Patriotycznego w Gminie Gorzyce* i w latach 2008-2010 byłem jego koordynatorem, organizując spotkania z nauczycielami szkół gorzyckiej gminy oraz przygotowując uroczyste obchody 200. rocznicy bitwy pod Wrzawami (zał. 3, IV a) . Ukazała się również rocznicowa publikacja, którą opatrzone wstępem mojego autorstwa (zał. 3, I D d, 3).

W okresie pracy w WSHP w Sandomierzu byłem opiekunem Międzywydziałowego Koła Dziennikarskiego. Organizowałem spotkania z dziennikarzami i redaktorami „Tygodnika Nadwiślańskiego, „Sandomierzanina”, „Czasu Powiśla”, prowadziłem warsztaty dziennikarskie dla członków Koła, współpracowałem przy tworzeniu uczelnianej gazety „Na Krakowskiej”. Na łamach tego czasopisma popularyzowałem wiedzę o literaturze staropolskiej, publikując artykuły o charakterze popularnonaukowym i wywiady (zał. 3, I D d, 6-9). Byłem promotorem 24 prac licencjackich z zakresu literatury staropolskiej (zał. 3, V a, b, c).

Handwritten signature in black ink, consisting of the first name 'Grzegorz' and the last name 'Trześniński' written in a cursive style.